

Asia: VN/18780/2023-LVM-180

Lausuntopyyntö valtakunnallisen liikennejärjestelmäsuunnitelman luonnoksesta ja ympäristöselostuksesta (SOVA-lain mukainen ympäristöarviointi)

Lausunnonantajan lausunto

Vastaavatko strategiset linjaukset (ml. alueelliset painotukset) valtakunnallisen liikennejärjestelmän kehittämistarpeita?

Suunnitelmassa esitetyt strategiset linjaukset ovat hyvin perusteltuja ja vastaavat kehittämistarpeita, kuten esimerkiksi perusväylänpidon tarpeita. Linjaukset keskittyvät kuitenkin konkreettisimmin isoille kaupunkiseuduille muiden jäädessä vähemmälle huomiolle.

Porin kaupunki pitää hyvänä, että suunnitelmassa on reagoitu muun muassa globaaliin turvallisuustilanteeseen sekä Nato-yhteistyöhön, ja niiden mukanaan tuomiin kansallisiin tarpeisiin.

Suunnitelmassa on onnistuneesti nostettu esiin realiteetit esimerkiksi päästövähennysten kannalta (autokannan hidas uudistuminen, henkilöautoilun suosion säilyminen jne.). Suunnitelmassa olisi kuitenkin hyvä nostaa esiin vahvempia ja monipuolisempia keinoja päästövähennystavoitteisiin pääsemiseksi.

Porin kaupunki yhtyy Satakuntaliiton lausuntoon, jossa todetaan, että Liikenne 12 suunnitelman toimenpideohjelman kansainvälisiä yhteistyötä avaavassa osuudessa olisi syytä kuvata Suomen eri liikenneverkkojen sijoittumista kansainvälisesti ja Pohjoismaiden tasolla. Lisäksi olisi syytä kuvata vuoden 2022 Ukrainan sodan jälkeen tapahtuneita liikennevirtojen muutoksia, jotka ovat merkittävästi muuttaneet mm. Suomen logistisia ketjuja ja lentoliikenteen reittejä. Ukrainan kriisin seurauksena on Länsi-Suomen merkitys kansainvälisen liikenteen välittäjänä korostunut, minkä olisi syytä näkyä myös panostuksina liikenneinfraan.

Mielipiteenne suunnitelmaluonnoksen toimenpiteistä?

Suunnitelmassa on tuotu esiin EU:n tavoite puolittaa liikennekuolemien ja vakavien loukkaantumisten määrä vuoteen 2030 mennessä sekä näiden vähentäminen lähes nollaan vuoteen 2050 mennessä. On hyvä, että suunnitelmassa on lähdetty siitä, että näihin tavoitteisiin päästäisiin ns. Safe System -lähestymistavan keinoin, jolloin tieliikennejärjestelmä olisi entistä anteeksiantavampi ihmisen tekemille virheille. Toimenpiteitä tulisi kuitenkin tuoda vahvemmin esille ja niiden resurssoinnissa tulisi huomioida myös liikenneturvallisuuksien tilanne eri alueilla. Esimerkiksi Porin seudulla liikenneonnettomuuksia tapahtuu selvästi valtakunnallista keskitasoa enemmän.

Porin kaupunki pitää hyvänä, että valtio pyrkii yksinkertaistamaan väylähankkeiden suunnittelua varsinkin pieneköiden hankkeiden osalta. Näin kaupungit voisivat halutessaan viedä joustavammin eteenpäin sellaisia pienempiä hankkeita, jotka ovat kaupungin kannalta tärkeitä. Esimerkiksi valtion hallinnoimien väylien jalankulku- ja pyörätieyhteyksien parantaminen näyttää suunnitelman perusteella jäävän pitkälti kuntien vastuulle.

Suunnitelmassa on esitetty, että kunnat kehittävät keskeisiä henkilöliikenteen solmukohtia, erityisesti raideliikenneasemia, kestävä liikumisen keskuksiksi yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa. Rautatieasemat ovat kuitenkin lakisääteisesti valtion vastuulla olevia liikenneverkon osia, joten niiden ylläpitoa ja kehittämistä ei voi sysätä kuntien vastuulle. Kunnan vastuu rajoittuu asemakaavassa osoitettujen katujen ja pyöräteiden hallinnoimiseen.

Liikenteen digitalisaatio on jo nyt tärkeä kehittämisalue ja jatkossa sen merkitys kasvaa entisestään. On hyvä, että suunnitelmassa on digitalisaatio nostettu esiin useammassakin kohdassa.

On hyvä, että suunnitelmassa on nostettu esille myös yksityisteiden rooli huolto- ja toimintavarmuuden kannalta sekä elinkeinoelämän kuljetuksissa. On myös hyvä, että tämä näkyy yksityisteiden avustusmäärärahoissa merkittävänä prosentuaalisena lisäyksenä. Huolta herättää, onko esitetty määräraha kuitenkin edelleen liian vaatimaton ja lisäävätkö hallinnollisten luokkien muutokset yksityisteiden määrää ja sen myötä kuntien paineita avustaa yksityisteiden hoitoa harkinnanvaraisesti.

Joukkoliikennettä tulee tarkastella kokonaisuutena. Joukkoliikenteelle osoitettu valtion määräraha on riittämätön ja ELY-keskukset ovat joutuneet sopeuttamaan toimintaansa lakkauttamalla vuoroja tai pienentämällä rahoitusosuuttaan yhteisrahoitteisissa kohteissa. Tämä heikentää osaltaan koko joukkoliikennejärjestelmää, vähentää joukkoliikenteen kulkutapaosuutta ja tuo lisärahoituspaineita seudulliselle joukkoliikenneviranomaiselle. Riittämätön joukkoliikenteen rahoitus heikentää kestävien kulkumuotojen toimintaedellytyksiä eikä edistä päästövähennystavoitteita.

Onko suunnitelmaluonnoksen rahoitus kohdennettu oikein rahoitusohjelman sisällä?

Suunnitelmassa todetaan, että väyläviraston lakisääteisiin tehtäviin kuuluu valtion tie- ja rataverkosta sekä vesiväylistä sekä niiden kehittämistä vastaaminen. On hyvä, että perusväylänpidon rahoitustasoa nostetaan selkeästi tulevina vuosina. Liikennejärjestelmän kehittämishankkeiden rahoitus keskittyy suunnitelman mukaan kuitenkin erityisesti suurille MAL-kaupunkiseuduille, mikä asettaa kaupunkiseudut eriarvoiseen asemaan, jarruttaen keskisuurten kaupunkiseutujen kehitystä.

Suunnitelmassa on oma lukunsa yhteisrahoitusmallille. Vaikka osiossa todetaankin, että valtio kantaa lähtökohtaisesti vastuun valtion väyläverkkojen rahoituksesta, niin huolta herättää se, kuinka paljon valtion hallinnoiman väyläverkon hankkeista yritetään jatkossa rahoittaa yhteisrahoitusmallilla, jolloin kunnat joutuvat kohdentamaan vähäistä rahoitustaan muualle kuin omalle katuverkolleen, joka sekin kaipaa kipeästi lisärahoitusta. Osiossa todetaan esimerkiksi, että yhteisrahoitusmallia voitaisiin hyödyntää, mikäli kohde voi olla kokonaisuudessaan alueellisesti erityisen merkittävä. Valtion nykyisillä rahoitusraameilla tämä tarkoittaisi suurta määrää hankkeita. Todettakoon myös, että Kuntaliitto ja kaupungit kritisoiivat jo aikoinaan (vuonna 2021) voimakkaasti Liikenne12:a yhteisrahoitusmallia.

Mielipiteenne suunnitelmaluonnoksen vaikutusarvioinnista ja ympäristöarvioinnista (SOVA-laki 8.4.2005/200)?

-

Muut huomiot?

Porin kaupunki korostaa henkilöjunaliikenteen merkitystä alueen saavutettavuudelle, elinkeinoelämälle ja kestäväälle liikkumiselle. Junaliikenteen kehittäminen tukee työssäkäyntialueiden laajenemista, vähentää liikenteen päästöjä ja parantaa kansallista sekä kansainvälistä saavutettavuutta.

Valtakunnallisessa liikennejärjestelmäsuunnitelmassa tulee varmistaa, että junaliikenteen kehittäminen ei perustu pelkästään suurimpien kaupunkiseutujen tarpeisiin, vaan myös seutukaupunkien ja alueellisten keskusten saavutettavuuteen. Erityisesti Porin ja Tampereen välisen henkilöjunaliikenteen kehittäminen on ensisijaisen tärkeää, jotta työmatkaliikenne, matkailu ja logistiikka voivat hyödyntää raideliikenteen tarjoamia mahdollisuuksia.

Valtion ja kuntien yhteistyön tulee perustua selkeään rahoitusmalliin, jossa valtio kantaa päävastuun junaliikenteen peruspalveluiden järjestämisestä. Kunnilta ei tule edellyttää junaliikenteen palveluiden rahoitusta tavalla, joka johtaa eriarvoisuuteen eri alueiden välillä. Lisäksi kilpailuneutraali toimintaympäristö ja riittävä rahoitus junakaluston investointeihin tulee varmistaa, jotta henkilöjunaliikenteen kehittäminen voidaan toteuttaa pitkäjänteisesti ja kustannustehokkaasti.

Porin kaupunki korostaa lentoasemaverkoston merkitystä kansalliselle ja kansainväliselle saavutettavuudelle, elinkeinoelämälle sekä huoltovarmuudelle. Suomen lentoasemaverkoston

kehittämisessä tulee huomioida alueellisten kenttien rooli erityisesti elinkeinoelämän, turvallisuuden ja huoltovarmuuden tarpeiden ja logististen ketjujen toimivuuden varmistamiseksi.

Porin lentokenttä on tärkeä osa Satakunnan ja Länsi-Suomen liikenneinfrastruktuuria, ja sen merkitys on kasvanut erityisesti Ukrainan sodan jälkeisten logististen muutosten myötä. Lentoaseman ylläpito ja kehittäminen tukevat elinkeinoelämää, matkailua sekä turvallisuus- ja varautumistarpeita. Lisäksi alueellisten lentoasemien toimintaedellytysten varmistaminen tukee kansallista huoltovarmuutta ja sotilaallista liikkuvuutta.

Liikenne 12 -suunnitelmassa mainittu strategisesti tärkeimpien lentoasemien verkon määrittely on huolestuttavaa, mikäli se tarkoittaa alueellisten lentoasemien aseman heikentämistä. Hallitusohjelmassa on linjattu nykyisen lentoasemaverkon säilyttämisestä, ja Porin kaupunki edellyttää, että valtakunnallinen liikennejärjestelmäsuunnitelma on linjassa tämän tavoitteen kanssa. Lentoasemaverkon kehittämisessä tulee ottaa huomioon koko maan saavutettavuus ja alueiden kilpailukyky, eikä päätöksiä tule tehdä pelkästään suurimpien lentoasemien näkökulmasta.

Porin kaupunki korostaa meriliikenteen ja satamien merkitystä Suomen viennille, elinkeinoelämälle ja huoltovarmuudelle. Suomen talous on vahvasti riippuvainen merikuljetuksista, ja satamainfrastruktuurin kehittäminen on välttämätöntä kansainvälisen kilpailukyvyn ylläpitämiseksi.

Porin satama on yksi Suomen tärkeimmistä vienti- ja tuontisatamista, ja sillä on merkittävä rooli raskaan teollisuuden ja energiateollisuuden logistiikassa. Liikenne 12 -suunnitelmassa on tunnistettu meriliikenteen merkitys, mutta satamainvestointien rahoitukseen ja logistiikkaketjujen kehittämiseen tarvitaan selkeämpiä linjauksia. Satamien yhteydet päätie- ja rataverkkoon on varmistettava, jotta meriliikenne voi toimia tehokkaasti osana kansainvälisiä logistisia ketjuja.

Lisäksi meriliikenteen kilpailukyvyn turvaaminen edellyttää, että väylämaksut ja muut satamaliikenteeseen kohdistuvat kustannukset pysyvät kohtuullisina. Suomen vientiteollisuuden kilpailukyky suhteessa muihin Pohjoismaihin edellyttää pitkäjänteistä ja ennakoitavaa satamainvestointipolitiikkaa, jossa otetaan huomioon myös uusien logistiikkaratkaisujen, kuten vihreän siirtymän ja digitalisaation, mahdollisuudet.

Valtion tulee vahvistaa sitoutumistaan pitkäjänteisiin investointeihin ja kuntien kanssa tehtävään yhteistyöhön huomioiden alueelliset tarpeet, erityisesti vientiteollisuuden ja logistiikan näkökulmasta. Lisäksi rahoituksen pitkäjänteisyys ja valtion vastuun säilyttäminen liikenneverkon kehittämisessä ovat ratkaisevia alueiden kilpailukyvyille ja elinkeinoelämän toimintaedellytyksille.

Riihimäki Eija-Liisa
Porin kaupunki, tekninen toimiala